

המוסד לביטוח לאומי

מדור השיקום

האגף למחקר ותכנון

הבראה לאמהות למשפחות מרובות ילדים

מס. 1

מפעלים מיוחדים

ירושלים, אפריל 1974 * איור תשל"ד

המוסד לביטוח לאומי

מדור השיקום

האגף למחקר ותכנון

ה ב ר א ה ל א מ ה ו ת

ל מ ש פ ח ו ת מ ר ו ב ו ת י ל ד י ם

ירושלים, אפריל 1974 אייר תשל"ד

ה ק ד מ ה

בינואר 1973 חוקן סעיף 220 בחוק הביטוח הלאומי, במגמה לאפשר למוסד מימון והפעלה של שרותים נסיוניים לשם תכנון ופיתוח הביטוח הסוציאלי ("מפעלים מיוחדים"). הנסויים הנערכים במסגרת זו הם בדרך כלל לגבי שרותים חדשניים במהותם או בשיטות ארגונים והעברתם. כל נסוי כזה כרוך בהעמדת שרות בקנה מידה מצומצם למשך זמן קצוב והערכתו ע"י מחקר מלווה כדי ללמוד על האפקטיביות והתועלת שלו מצד אחד ולחקור את שיטות הייצור והאספקה של השרות וההוצאות הריאליות הכרוכות בו, מצד שני.

המפעל "הבראה לאמהות למשפחות מרובות ילדים" היה הראשון שהגיע לביצוע במסגרת זו. הוא תוכנן והוכן עוד בינואר 1971 והגיע לידי ביצוע והרצה במאי של אותה שנה. המפעל היה בשעתו אחד הראשונים והחלוציים בנושא זה והראשון שלווה במחקר הערכה צמוד. מאז חלה התפתחות מואצת בתחום זה כאשר גורמים צבוריים רבים וחשובים נטלו על עצמם טיפול בשרות זה. לא מעט ממגמה זו יש לזקוף ליוזמת המוסד לביטוח לאומי וללקחים שנלמדו מנסיונו במפעל זה.

בתכנון וארגון הפעולה טרחו "היחידה למפעלים מיוחדים" בראשותה של גב' ג. מיבאלי, הפועלת במסגרת מדור השיקום בראשותו של מר ש. ברעם וכן האגף למחקר ותכנון. הנופש עצמו נערך בבית הבראה "בית הויס" בהרצליה (בחסות ויצ"ו) ובניהולה של הגב' רחל בינר. העיבוד האוטומטי של השאלונים נעשה ע"י ד"ר ר. פלג ומר ח. גד מהשרות לתכנון ומיכון בראשותו של מר י. בן שלום.

תודתנו נתונה למר א. בלומנטל מהאגף למחקר ותכנון שריכז איסוף הנתונים והערכת התוכנית בהדרכתו של מר ש. כהן, וכן לגב' ש. פרנקן וגב' ע. שילוני שנטלו חלק בתכנון, בארגון ובביצוע של התוכנית תודתנו נתונה גם לגב' ה. עשני ממדור השיקום שחיברה את המבוא לדו"ח זה.

מבוא

9	א. מבוא תאורטי
14	ב. תאור החכנית
18	ג. ניתוח הממצאים והערכת התוכנית

לוחות

37	1. נשים שיצאו ולא יצאו להבראה לפי ארץ לידה
38	2. הנשים לפי קבוצות אוכלוסיה ולפי ארץ לידה
39	3. הנשים לפי קבוצות אוכלוסיה ולפי גיל
40	4. הנשים לפי קבוצות אוכלוסיה ולפי רמת השכלה
41	5. נשים שיצאו ולא יצאו להבראה לפי שנת עליה
42	6. הנשים לפי קבוצות אוכלוסיה ולפי שנת עליה
43	7. נשים שיצאו ולא יצאו להבראה לפי גיל הילד הצעיר
44	8. הנשים לפי קבוצות אוכלוסיה ולפי גיל הילד הצעיר
45	9. הנשים לפי קבוצות אוכלוסיה, לפי מספר הילדים מתחת לגיל 5, ולפי גיל הילד המבוגר
46	10. הנשים לפי קבוצות אוכלוסיה, לפי מספר הילדים הגרים בבית ולפי רמת הכנסה
47	11. הנשים שיצאו להבראה לפי מידת שביעות הרצון ממרכיבי ההבראה

סימנים מיוחדים:

- אין מקרים

() מספר מקרים קטן

מבוא

כדיון על הבראה לאם במשפחה מרובת ילדים יש להתייחס למפגש בין שני מישורים:

א. תפקיד האשה במשפחה מרובת ילדים.

ב. תפקיד הפנאי וההבראה.

א. תפקיד האשה במשפחה מרובת ילדים.

תפקיד האשה במשפחה מרובת ילדים מתרכז לרוב בבית, ואם יש מי מהן העובדת מחוץ לבית, עסוקה מהווה עומס נוסף על האשה ולא מפחית או בא במקום תפקידיה בבית. תפקידי האם העקריים הינם: גדול וחנוך ילדים ונהול משק בית תקין - מסוג התפקידים שלא ניתן לתחום לשעות עבודה מוגדרות. מבין שני התפקידים המרכזיים, האחד - נהול משק בית, ניתן לצמצום, בשל הישגי הטכניקה, אלא שמצבן הכלכלי של משפחות אלה, שהינו בדרך כלל ירוד, אינו מאפשר רכישת מכשירי עזר. התפקיד האחר - גידול וחינוך ילדים אינו ניתן למכניזציה או להעברה לאחר. יוצא איפוא, שתפקידי אם למשפחה מרובת ילדים בחברה המודרנית, אינם שונים מאלה של אם בחברות הטרומ מודרניות; כאז כן עתה דורשים תפקידי האם את מלוא התמסרותה. בעיקר נכון הדבר כשהילדים בגיל ינקות או ילדות, ואילו בהתבגרם עשויה האם להתפנות מעט לעצמה. אלא שבנוסף לעצם טיבו של התפקיד, הדורש את מלוא ההתמסרות, קיימת בעיה של חוסר תודעה של חשיבות הפנאי לאשה כלכל אחד אחר. אילו המשפחה היתה מתיחסת לפנאי כאל ערך שיש לכבדו היו עורכים את "מאזן הזמן" כך שיהיה מקום לסעיף הפנאי; אך כאשר זה איננו מהווה ערך, ואדרבא ההתייחסות לעיסוקים של פנאי זה הינה שלילית, הרי גם כשהילדים גדלים וניתן היה לאם להקדיש מעט זמן לעצמה, אין היא עושה כן.

הגדרה מעניינת מצאנו בסכום דברים שנאמרו בסמינר ארופאי לבעיות פנאי של עובדים בחברות תעשייתיות מודרניות:

"Mother of large families tend to belong to the "free time proletariat" of our age"⁽¹⁾
 בו בזמן שגברים ונשים שאינן אמהות למשפחות מרובות ילדים נהנים מתוצאות הישגיה של החברה התעשייתית, המעניקה לאדם פנאי, הרי יחרונות הפנאי - עליהם נעמוד בהמשך - אינם בהישג ידה של אם למשפחה מרובת ילדים, מאחר ואין לה פנאי. משום כך יש לנסות למצוא פתרונות אחרים שיספקו יחרונות אלה, חלקית, לפחות.

(1) European Seminar on the Leisure of Workers in Modern Industrial Societies, Australia
 20-29 Nov. 1967. U.N., Geneva 1968.

אחד הפתרונות הגו נופש – אותו ניתן להגדיר כמשך זמן מרוכז של פנאי ועסוק בפעולות מהנות. כדי להבין את יתרונות הנופש, מן הראוי להסביר איפוא, את משמעות הפנאי, הפעולות המענגות ויתרונותיהם.

ב. תפקידי הפנאי וההבראה

1. מהות הפנאי

פנאי הנו מאגר של זמן חופשי, שאינו כפוי בשל מחלה, פטורין מעבודה, מאסר וכו', שהאדם יכול להשתמש בו בדרך חיובית או שלילית. זהו זמן בו נעשית בחירה חופשית של פעולות התלויות במידה רבה ברצונו של האדם.

2) Max Kaplan מצייץ מספר אלמנטים מהותיים של פנאי שמן הראוי לצטטם:

1. אנטיתזה לעבודה כפונקציה כלכלית.
 2. קשור בציפיות ותחושות נעימות.
 3. כרוך במינימום חובות ותפקידים חברתיים לא אהודים.
 4. תפיסה פסיכולוגית של חופש (Freedom) ע"י הפרט.
 5. קשור לערכי תרבות.
 6. קשור לפעילויות מגוונות החל בחסרות חשיבות וכלה בחשובות.
 7. לעתים קרובות, אך לא תמיד, קשור לפעולות המאפיינות את יסודות המשחק.
- מן הראוי להוסיף לכך:
8. הפנאי מהווה מטרה לעצמה.
 9. שחרור מפעילויות הדורשות השקעת מאמץ ושחובה לעשותן כגון משק בית וכד'.

פנאי אינו מחמצה באף אחד מן האלמנטים הללו בפני עצמו, אלא בכולם יחד בהדגש זה או אחר.

2. פונקציות כלליות של פנאי ונופש

פנאי ונופש הינם מסגרת חיים שונה מחיי השגרה, מונחית ע"י עקרון שונה, משלימה את החסר בחיי השגרה ותורמת לחיי שגרה תקינים. מטרת שעות הפנאי והנופש להביא לאושרו של הפרט. בעוד הקו המנחה בחיי השגרה הינו התכלית המעשית הרי במסגרת זו הקו המנחה הוא ההנאה.

(2) Kaplan Max, Leisure in America, A Social Inquiry, John Wiley & Sons, Inc. N.Y. London.

ערכם העיקרי של הפנאי והנופש ביצירת שווי משקל של האורגניזם האנושי, פסיכולוגי ופיסיולוגי, בהפעילם מערכות גוף ורוח שהיו מוזנחים עקב עסוקי היום יום, ומתן מנוח לשרירים, עצבים ותאי מוח שהתעיפו או נמתחו בשגרת היום יום. בעת הנופש והפנאי באים על ספוקם דחפים ורצונות שנדחו או הודחקו כמו למשל: הדחף החברתי, הצורך להשתייך והצורך להכרה ולהערכה מאחרים המחזקים את בטחונו העצמי של הפרט.

כמו כן, מתאפשר ביטוי עצמי בתחומים שונים שבטויים לא התאפשר מחוסר זמן. המנוחה והשלווה, ספוק המשאלות, בטחון עצמי שנרכש ובכלל ההרמוניה של הנפש שנתגבשה בשעות הפנאי והנופש תורמים לחיי שגרה תקינים.

בעקבות J. Dumazedier⁽³⁾ ניתן להבחין ב-3 פונקציות עקריות של פנאי:

1. Recovering - החלמה ממאמץ פיזי בעבודה או ממתחים נפשיים ועצבנות הנובעים מן העבודה.
2. Diversion and Entertainment - המגוונים את השגרה בכך שהם מאפשרים השתתפות פעילה בחוויות כגון: מסעות, ספורט וכד', או השתתפות סבילה כמו צפייה בסרטים, קריאת ספרים וכד'.
3. Self Development - במובן זה שהפנאי יוצר תנאים חדשים לפתוח כשרים פיזיים, נפשיים ורוחניים בהתאם לצרכים ולאפשרויות של הפרט.

ג. הפונקציות של פנאי ונופש לאמהות למשפחות מרובות ילדים.

בסקור הפונקציות של פנאי ונופש לאמהות למשפחות מרובות ילדים מתייחסים אנו:

- א. לנופש ללא בני משפחה.
 - ב. לאמהות שאינן עובדות מחוץ לבית.
- נעסוק בנופש כזה מאחר שזה היה טיפוס הנופש וכזו היתה ברובה האוכלוסיה בתכנית שלנו. (80% מן הנשים אינן עובדות ומקרב העובדות 13% עובדות במשק בית - סוג עבודה הדומה לעסוקן בבית).

כשבאים לדון בפונקציות ההבראה לאמהות למשפחות מרובות ילדים, יש להבחין בין אלה שתרומתן מיידית, כלומר בעת ימי ההבראה לבין אלה שתרומתן בטווח רחוק - בשובה של האשה למסגרת חייה השגרתיים.

(3) Dumazedier Joffre, Toward a Society of Leisure, The Free Press, N.Y., Collier - Macmillan Limited, London.

1. פונקציות הנופש הבאות לידי בטוי בעת ההבראה עצמה.

1. בו בזמן שבימי השגרה האם הינה מרכז משדר, הכל מכוון ממנה כלפי האחרים ולא נותר לה זמן לעצמה, הרי בימי הנופש הינה מרכז קולט – הכל מכוון כלפיה במטרה לענגה ולעשותה מאושרת.
2. נופש בלי הילדים משמש לאם מפלט ממציאות חיי היום יום, מן הבית ומן האחריות, החובות והמשמעויות האחרות הכרוכות בכך. האם משוחררת מתפקידיה השגרתיים: טפול בילדים, בבעל ובמשק הבית. יתרה מזו, דברים שהיא רגילה לעשותם נעשים עבורה בידי אחרים: הכנת אוכל, סדור החדר וכו'.
3. רחוק פיזי ובמידת מה נפשי מבעיות וקונפליקטים שבבית, מסייע להשתחרר ממתחים שהצטברו, לרגיעה למנוחה ואגירת כוחות נפשיים מחודשים.
4. בעוד שטרם צאתה לנופש היתה ראתה מצומצמת ומוגבלת למה שקורה בבית, מאפיין את הנופש גוון של רשמים שמקורם בהחלפת הסביבה, הכרת מקומות חדשים, השתתפות בפעילויות בידור שונות, כגון: טיולים, סרטים וכו' ובכלל המצאות באוירה שונה מזו שלה היא מורגלת, המעשירה את חוויותיה, מכתיבה את הפרספקטיבה והמבט על דברים ומוסיפה לה עניין.
5. אפשרות לגיטימית לעסוק בעצמה ולפנק את עצמה בדברים וענוגים שבחיי יום יום היא בדרך כלל מונעת מעצמה. זה מתקשר לפונקציה נוספת הגוררת אותן תוצאות והיא:
6. מתן פורקן בגבול הסביר ליצרים ורצונות שבדרך כלל מדוכאים. כמו למשל: בזבוז גדול יותר של כסף לספוק צרכיה מאשר בחיי השגרה.
7. אפשרות נוחה לעסוק בדברים המעניינים אותה, למצות את הדברים ולהפיק מהם הנאה מירבית, מבלי שתשומת ליבה תוסח מפעילות מהנה זו בשל חובות תפקידה.

8. משמש מענה לצורך חברתי במתן הזדמנות למפגש חברתי, בעיקר חשוב לנשים שאינן עובדות מחוץ לבית. מפגש עם אנשים חדשים, ורב-גוניים מאפשר לאם החלפת דעות בנושאים שונים והעשרת ידע ונסיון, רכישת בטחון עצמי נוכח העובדה שהיא מוצאת מקומה בחוץ ומתקבלת ע"י אחרים. כמו כן עוזר לקבלת אנשים עימם היו לה חוויות משותפות ברוח טובה, ואוהדת יותר, עם כל מגרעותיהם.

2. פונקציות הנופש הבאות לידי בטוי לאחר השיבה מן ההבראה.

האם חוזרת מהנופש:

1. בכוחות פיזיים מחודשים כתוצאה מהמנוחה.
 2. מאגר כוחות נפשיים, שקט ושלווה נפשית, חוויות ומצב רוח טוב אותם מקרינה היא על יתר בני המשפחה. מטען זה מקנה לה חוש פרופורציה ועוזר לה להתמודד עם דברים בצורה שקולה.
 3. חוויות ודעות שרכשה בעת הנופש מקנים מימד נוסף לאישיותה וגוררים גוון חדש של התייחסות בני המשפחה אליה, תוצאה המתקשרת לפונקציה הבאה:
 4. האשה ממשיכה להיות למשך זמן מה מרכז חשומת לב ועניין בקרב הסובבים אותה.
 5. המשפחה מבטאת את התלות באם לנוכח הקשיים שהתעוררו בניהול הבית בהעדרה, גילוי העשוי לחזק את הרגשת חיוניות תפקידה והערכתו מצד הסובבים.
- לסכום, נופש מהווה הכשרת קרקע להמשך חיי שגרה על בסיס של נפש מאוזנת רגועה ושקולה.

ב. ת א ו ר ה ת כ נ י ת

א. מהות התכנית

תכנית ההבראה הנסיונית נועדה להעניק שירות בעין לאמהות לילדים רבים ע"י מתן שבוע הבראה בו תהיה האם משוחררת מן הנטל היומיומי של עבודה בבית וטיפול בילדים.

הנשים - כולן אמהות ל-6 ילדים או יותר - בילו שבוע ימים ב"בית הויס" שהוא בית הבראה על שפת הים בהרצליה, שיועד מלכתחילה לאירוח אמהות לילדים רבים ופעל כשנתיים קודם שהוחל בתכנית הנוכחית.

בתכנית ההבראה שולבו מנוחה ובידור; הנשים רחצו בים ועסקו בפעילויות חברתיות שונות. כמו כן נכלל בכל מחזור טיול בן יום אחד. התחבורה ממקום מגוריהן של הנשים לבית ההבראה וחזרה אורגנה ע"י המוסד לביטוח לאומי ועל חשבוננו.

התכנית כולה נמשכה 10 חודשים החל ב-1.5.71 ובמסגרתה יצאו להבראה כ-280 נשים משכונת הקסטמונים בירושלים וכ-170 נשים מן העיירה דימונה, במחזורים של 15-27 נשים לשבוע.

ב. שלבי בצוע התכנית והמחקר

מאמץ מיוחד הושקע בנסיון להוציא להבראה מספר מירבי של נשים; לשם כך ננקטו מספר צעדים כאשר כל שלב מלווה במחקר. הואיל ואסוף הנתונים נעשה בד בבד עם הפעולה עצמה נפרט את שלבי הבצוע והמחקר כאחד:

1. מכתבי הזמנה להבראה נשלחו ל-1,500 נשים. בטופס שצורף למכתב נתבקשו הנשים לציין אם הן רוצות ויכולות לצאת להבראה ומהם תאריכי היציאה הנוחים להן.
2. לנשים שענו בחיוב לפניה הראשונה נקבעו מועדי יציאה ונשלחו אליהן הודעות המזמינות אותן להתייצב במקום המפגש ממנו תוסענה במונית לבית ההבראה.
3. לבתייהן של הנשים שענו בשלילה לפניה הראשונה נשלחו פוקדים על מנת לברר. האם הן רוצות ויכולות לצאת להבראה, או מהן הסיבות לסרובן לצאת. במקורם זה מלאו הפוקדים שאלון שכונה "שאלון אי הסכמה" הכולל פרטים שונים על האם והמשפחה. במקרה של אי רצון או אי יכולת לצאת, ניסו הפוקדים לשכנע את האשה בחשיבות ההבראה ולעזור לה במציאת סדור מתאים על מנת לאפשר לה לצאת להבראה.

4. נפקדו גם הנשים שלא ענו כלל לפניה הראשונה. במקרה של סרוב מצידן לצאת להבראה מולא גם לגביהן "שאלון אי הסכמה" ונעשה נסיון לשכנען לצאת.
5. לנשים משתי הקבוצות - אלו שענו מלכתחילה בשלילה ואלו שלא ענו, ואשר השתכנעו לאחר מכן לצאת להבראה - נקבעו ע"י הפוקד מועדי יציאה בו במקום.
6. שאלון מיוחד נועד לבדיקת הזכאות לקבלת עזרת בית עבור אותן נשים שהיתנו את יציאתן להבראה בקבלת עזרה. נקבעו קריטריונים לקבלת עזרה מלאה או חלקית (ראה פרק ג סעיף ז'). הפוקדים שיבצו את הנשים שנמצאו זכאיות לקבלת עזרה במחזוריים בהתאם לאפשרו-יותיהן והחתימו אותן על התחייבות לצאת להבראה אם תקבלנה עזרה.
7. נשים שיצאו להבראה לאחר שאושרה זכאותן לקבלת עזרה הביאו קבלה על השכר ששלמו למטפלת או עוזרת וקבלו תשלום בהתאם.
8. אל הנשים שנענו בחיוב לפניה הראשונה או השניה ולא הופיעו בתאריך שנקבע להן גשלו פוקדים בכדי לברר את הסיבות לאי הופעתן. לנשים מקבוצה זו שהיו מעונינות בכך נקבע מועד חדש ליציאה.
9. הנשים שיצאו להבראה רואיינו ביומה האחרון של ההבראה. בשאלון שכונה "שאלון אחרי ההבראה" נאספו פרטים על האשה והמשפחה, על מידת שביעות הרצון מן ההבראה, על הסידור בבית בעת שהותה בהבראה וכד'.
10. כחודש לאחר ההבראה רואיינו הנשים שנית. "שאלון המעקב" בא לבדוק את השפעת שבוע ההבראה על האשה, את הסתגלותה מחדש לחיי השגרה ואת מידת שביעות הרצון לטווח ארוך יותר.

ג. בעיות ארגוניות

- במהלך התכנית התעוררו בעיות אדמיניסטרטיביות אשר הקשו על בצוע התכנית והיוו אחד הגורמים שהביאו לצמצום מספר הנשים אשר יצאו להבראה.
1. התקשורת עם הנשים באמצעות הדואר התגלתה כבלתי מוצלחת. סדרת השביתות בדואר שהיתה בחקופת התכנית שבשה את מהלך היציאה התקין של הנשים להבראה ותרמה לאי יציאת נשים. הודעות שלנו אל הנשים - שאלוני נכונות, מועדי יציאה - לא הגיעו, או הודעות הנשים - הבעת נכונות לצאת, בקשת מועדי יציאה - לא התקבלו אצלנו ובכך

נגרמו בעיות מרובות. נשים שהביעו נכונות לצאת והודעתן לא התקבלה אצלנו ולא נקבע להן תאריך - סרבו לצאת בתאריך אחר.

נשים ששובצו על ידינו להבראה ולא קבלו את ההודעה - לא יצאו. מתוך שאלוני אי הסכמה ושאלונים לנשים ששובצו ולא באו הסתבר שלעובדה זו חלק לא מבוטל ביציאת פחות נשים להבראה. יש לשקול בתכניות מסוג זה בעתיד, במידה ותתקימנה, שימוש נרחב יותר בסוכנים קיימים בקהילה וקיום מפגשים עם הנשים ע"מ לעשות שמוש מינימלי בקשר מכתבים. כאן המקום להזכיר את הנסיון שנעשה בקריית גת שם התגיסו ועדי שכונות וארגוני נשים וולונטריים להסברת חשיבות ההבראה לנשים ולעזרה במציאת סדור הולם לתקופת העדרה של האם. בדרך זו הגיעו לשעור יציאה של 45% כנגד 40% מאוכלוסית הנשים בירושלים ובדימונה.

2. השיטה של מתן אפשרות לנשים לקבוע תאריך יציאה נוח להן לתקופה מאוחרת יותר הוכיחה עצמה כבלתי מתאימה לאוכלוסיה זו המתקשה לעמוד בהתחייבויות ובתכנון לטווח רחוק. במקרים רבים שובצו נשים לתאריכים שבקשו אולם הסתבר להן עם הגיע מועד יציאתן להבראה שתאריך זה כלל אינו נוח להן, ומאחר ומדובר באוכלוסיה שהינה חסרת ידע בתהליכים של ביורוקרטיה וקומוניקציה לא הודיעו הנשים על חוסר אפשרות לצאת בתאריך המיועד ולא בקשו תאריך אחר. כך נגרם נזק כפול - המקומות בבית ההבראה שיועדו להן נשארו ריקים והנשים שהביעו נכונות לצאת לא יצאו בגלל חוסר אפשרות להתאים להן תאריך. נראה, על כן, שיש לתת לנשים בתכנית מעין זו לבחור להן תאריך יציאה בטווח זמן קרוב של לא יותר מחודשיים.

3. הסידור עם בית ההבראה בהרצליה על יציאת 27 נשים מידי שבוע לא היה מוצלח ביותר מאחר ואין כל אפשרות לכוון בדיוק מספר קבוע של נשים מידי שבוע לבית ההבראה. חוסר האפשרות לגמישות ולהתחשבות בנסיבות משתנות הביא למצב שהיו מחזורים בהן התפוסה לא עלתה על 40%. כאן קיים קושי אוביקטיבי הואיל והנהלת בית ההבראה רוצה להבטיח תפוסה מכסימלית אבל בתכנית מסוג זה אין מנוס כפי הנראה מקביעת גבול חתון ועליון למספר הנשים שתשלחנה לבית ההבראה בכל שבוע במקום קביעת מספר אחד קבוע ומחייב.

4. ועוד לענין הסידור עם בית ההבראה בהרצליה. מתוך מחשבה שהנשים לא תרצנה לצאת בתקופת החגים היה בית ההבראה סגור בחופשות חנוכה וסוכות. הסתבר שדוקא בתקופות אלה נוח היה לנשים להשאיר את הבית; מבקשות הנשים למועדי יציאה הסתבר שאחוז ניכר העדיפו את תקופת החופשות מבתי הספר. בתקופת החופש הגדול היו במחזורים במוצע 20 נשים ומעלה ואילו בתקופות אחרות היה ממוצע של 10 ופחות נשים בכל מחזור עם נטיה ברורה לירידה במספר הנשים שיצאו להבראה ככל שקרבו חודשי החורף.

m

5. בעית ראיונותי בדימונה התעוררו בעיות מרובות עם מראיינים. היתה תחלופה גבוהה מאוד והיה צורך להכשיר כל פעם מחדש צוות של מראיינים שיוכל לשכנע את הנשים לצאת. החילופים הרבים וההפסקות בראיון שנוצרו מפעם לפעם הפחיתו מאוביקטיביות העבודה שלנו בדימונה והיו גורם מסייע, בנוסף לסיבות אחרות, לאחוז יציאה נמוך יותר בדימונה מאשר בירושלים.

ד. הנסיונות בבית הנוער ובקרית גת

בד בבד עם בדיקת נכונות הנשים לצאת לשבוע הבראה בגפן נעשה נסיון לברר האם הנשים מעדיפות כאפשרות אלטרנטיבית יציאה ל-5 ימי נופש עם ילדיהן הקטנים משעות הבוקר עד אחר הצהריים (כשהילדים נמצאים רוב הזמן חחת השגחת מטפלת). לחלק מהנשים - כ-30% מאוכלוסית הנשים בירושלים - הוצעה אפשרות של יציאה לנופש עם הילדים למספר שעות ביום ב"בית הנוער" בירושלים. מתוך 190 הנשים אליהן הופנתה הצעה אלטרנטיבית זו בחרו 9 נשים בלבד בסוג זה של הבראה. רבות מן הנשים לא השיבו לפניה, ואולם מאחר ובתכנית אלטרנטיבית זו היינו מוגבלים טכנית, משום שע"י "בית הנוער" אורגנו שני מחזורים בלבד, לא היה טעם להמשיך ולחקור אוכלוסיה זו על מידת ההיענות לתכנית האלטרנטיבית. על מנת לקבל בכל זאת אינפורמציה על האופן בו מתקבלת תכנית הבראה מעין זו אצל הנשים, רואיינו הנשים מאוכלוסיה דומה לזו שלנו ששהו ב"בית הנוער" במסגרת הבראה הנ"ל. מתוך כ-80 נשים שרואיינו ציינו כ-20% שהיו מעדיפות הבראה מלאה עם לינה מחוץ לבית ובלי הילדים. כ-40% טענו שהילדים הפריעו להן במנוחה וכ-10% ציינו שבתנאים אלו אינן יכולות לנוח. חלק מהנשים ציינו שהן מעדיפות הבראה מסוג זה על לא כלום, אולם לו ניתנה להן הבחירה היו מעדיפות מנוחה מחוץ לבית וללא ילדים. ראוי לציין שנשים רבות מאלה שרואיינו על ידינו ספרו ששמעו על התכנית ב"בית הויים" ושהיו מאוד מעונינות בהבראה מסוג זה. היו אף שטענו שהן מעדיפות לוותר בכלל על הבראה עם הילדים. עם זאת אמרו חלק מן הנשים שהן נהנות בבית הנוער כשמרביתן מציינות כסיבה עיקרית להנאה את עצם האפשרות לנוח מספר שעות ביום וכסיבה שניה את האפשרות לרחוץ בברזכה.

הואיל ואחרי יציאת הנשים מירושלים ומדימונה נותרו מקומות פנויים בבית הבראה, הוחלט לנצלם לשליחת נשים מקרית גת העונות לאותם קריטריונים. הפעולה אורגנה ע"י המדור לעבודה קהילתית והמחלקה הסוציאלית במועצה המקומית קרית גת, בשיתוף עם ביטוח לאומי ובמסגרתה יצאו להבראה כ-250 נשים. אף שקבוצה זו לא נכללה בנסוי ולא נערך אחריה מעקב הופקו גם מפעולה זו מספר לקחים שידונו בהמשך. כללית נמסר על שביעות רצון גבוהה של נשים אלה משבוע הבראה ומן היחס לו זכו.

ג. ניתוח הממצאים והערכת התוכנית

א. אוכלוסייה

במסגרת תוכנית ההבראה נבחרו שני אזורים, בהם תוכנן כסוי מלא דהיינו פניה לכל הנשים להן 6 ילדים ומעלה באותו אזור. האזורים שנבחרו היו: קטע משכונת הקטמונים בירושלים והעיירה דימונה כולה. מכתבים נשלחו ל-1,150 נשים, 570 מירושלים ו-580 מדימונה.

בין שתי הקבוצות הללו לא נמצאו כל הבדלים דמוגרפיים. נתאר כמה ממאפייניה של אוכלוסייה זו כפי שסוכם מתוך השאלונים שהועברו בהמשך התוכנית:

גיל.

מאחר ופנינו לאמהות ל-6 ילדים לפחות היו מרבית הנשים מעל גיל 30. כ-45% היו בגיל 30-39, כ-45% היו בגילאים 40-49, 7% גילאי 50-59 והשאר מעל 60 או מתחת ל-30.

השכלה.

רמת ההשכלה היתה נמוכה למדי כאשר 60% מכלל הנשים לא למדו כלל, ל-35% השכלה עממית חלקית או מלאה ורק ל-5% השכלה של למעלה מ-10 שנות לימוד. רמת ההשכלה של בעליהן של הנשים היחה גבוהה במקצת משל נשותיהן.

יבשת מוצא.

55% מן הנשים מוצאן מאפריקה, 40% מאסיה והנותרות ילידות ישראל, ארופה ואמריקה. כן נבדקה גם החפלות הבעלים לפי יבשת מוצא ונמצאה זהה כמעט לזו של הנשים.

שנת עליה.

כ-45% מן הנשים עלו ארצה בשנים 48-55, 30% עלו בשנים 61-64, והיתר לפני 1948 או אחרי 1965.

תעסוקה מחוץ לבית.

רובן המכריע של הנשים אינן עובדות (80%). בין העובדות העסוק הנפוץ ביותר הוא עבודה במשק בית, בכך עוסקות 13% מן הנשים, 7% הנותרות עובדות במקצועות שונים.

מאפיין חשוב נוסף של אוכלוסיה זו הוא שרובן המכריע של הנשים לא היו בעבר בהבראה מכל סוג שהוא. מקרב הנשים שיצאו בסופו של דבר להבראה הגיע אחוז אלו שהיו אי פעם בהבראה ל-25% ובאוכלוסיה כולה הוא מגיע ל-10% בלבד.

ב. שעורי ההיענות והיציאה

מכתבי הזמנה להבראה נשלחו ל-1,150 נשים. לפניה זו ענו בחיוב 423 גשים המהוות 40% מן הנשים אליהן פנינו (לאחר נכוי מקרי הנפל). אל הנשים שענו בשלילה או שלא ענו כלל נשלחו מראיינים על מנת לשכנען לצאת להבראה ולנסות לעזור במציאת סידור שיאפשר להן לצאת. בלוח הבא מוצגת התפלגות התשובות לפניה הראשונה ולנסיון השכנוע של המראיינים.

לוח 1 - היענות לפניה ראשונה ולנסיון השכנוע.

באחוזים	במספרים מוחלטים	
100	1,045	סך הכל (1)
72	755	ענו בחיוב - סך הכל
61	637	מזה: ענו בחיוב ללא עזרה
11	118	ענו בחיוב עם עזרה
28	290	ענו בשלילה - סך הכל
22	231	מזה: לאחר שלא ענו לפניה הראשונה
6	59	לאחר שענו בשלילה לפניה הראשונה
		<u>ההיענות לפניה הראשונה</u>
41	423	ענו בחיוב (ללא עזרה)
18	193	ענו בשלילה
41	429	לא ענו
		<u>ההיענות לאחר שכנוע</u>
20	214	ענו בחיוב ללא עזרה
13	134	מזה: לאחר שלא ענו לפניה הראשונה
7	80	לאחר שענו בשלילה לפניה הראשונה
11	118	ענו בחיוב עם עזרה
43	450	סך הכל יצאו להבראה

(1) לא כולל 105 מקרי נפל.

בסך הכל ענו איפוא בחיוב 72% מכלל הנשים. היענות בסדר גודל כזה נראית גבוהה למדי אם נקח בחשבון שמדובר בנשים להן 6 ילדים ויותר. ראוי לשים לב שלפניה ראשונה ענו בחיוב 40% בלבד ואילו כתוצאה מהממצים שנעשו לאחר מכן באמצעות מראיינים נוספו 32% נוספים. עם זאת יצאו בפועל רק 43% מכלל הנשים. בגלל מספרן הרב של הנשים שלא באו להבראה לאחר שנתנו הסכמתן לצאת ולאחר שנקבע להן תאריך יציאה, הוחלט לברר את הסיבות שמנעו מנשים אלה לצאת להבראה (ר' להלן סעיף ג).

אחוז הנשים שנענו בחיוב לאחר בקור המראיין בביתן גבוה למדי ועומד על 32%. מעניין שאחוז הנשים שהשתכנעו לצאת מקרב אלה שענו תחילה בשלילה גבוה מזה של הנשים שהשתכנעו לאחר שלא ענו לפניה ראשונה.

מן הלוח מתברר שכ-10% מן הנשים הסכימו לצאת רק אם תקבלנה עזרה כספית או אחרת מן המוסד לביטוח לאומי ואילו 30% בקירוב לא הסכימו לצאת בשום תנאי.

בולט אחוז היציאה הנמוך של קבוצת הנשים שענו בחיוב לאחר שכנוע עם או בלי עזרת בית, עובדה זו ממעיטה את ערכו של השכנוע שהביא, כפי שראינו, לתוספת נכבדה של נשים מתוך אלה שענו מלכתחילה בשלילה. הנשים שיצאו לאחר שכנוע מהוות בסה"כ כ-15% מן הנשים שהשתכנעו לצאת. מתוך הנשים שהשתכנעו לצאת אם תקבלנה עזרה, ואשר היו זכאיות לעזרה לפי הקריטריונים שנקבעו יצאו כ-25%. מסתבר שנשים אלו שבפניהן עומדים מכשולים אובייקטיביים כמו ילדים קטנים וכד' נוטות לוותר על ההבראה גם לאחר שעקב שכנוע מצד המראיין נתנו הסכמתן לצאת. סיבה אפשרית נוספת לאי יציאתן של רבות מן הנשים מקבוצה זו היא שהן שובצו ליציאה במועד מאוחר יותר, לקראת סוף התכנית, תקופה בה התעוררו קשיים ארגוניים מסויימים, כפי שנזכר לעיל (פרק ב סעיף ג).

בטרם נעבור לנתוח הסיבות לאי רצון ולאי יכולת לצאת להבראה נזכיר מספר הבדלים בשעור היענות בין אוכלוסית הנשים בירושלים לזו של דימונה. בירושלים היתה מלכתחילה היענות רבה יותר לתכנית ההבראה מאשר בדימונה. בירושלים ענו 48% חיובית לפניה הראשונה ובדימונה רק 26%. לאחר בקור המראיינים הסכימו לצאת בירושלים כ-40% מכלל אלה שענו תחילה בשלילה או שלא ענו בעוד בדימונה הסכימו 30% בלבד. הסיבות להבדלים אלה נעוצות כנראה בשני גורמים: א. בקרב הנשים בירושלים היתה מלכתחילה עירנות רבה יותר לתכנית ההבראה, השמועה על יציאה לבית ההבראה התפשטה במהירות בקרב האוכלוסיה באזור שנבחר על ידינו ואף מעבר לגבולותיו של אזור זה. ב. עבודת המראיינים בירושלים היתה עקבית ויסודית בהרבה (בענין זה ר' גם פרק ב סעיף ג).

ג. הסיבות לאי רצון ואי יכולת לצאת להבראה.

מאחר והאוכלוסיה אליה פנינו מוצאה מארצות אסיה ואפריקה, והואיל ונשים שלא יצאו מעולם להבראה מהוות בה קרוב ל-90%, ציפינו לאי היענות מצד חלק מן הנשים מתוך מניעים כגון העדר תודעה של חשיבות הבראה ונופש, חשש משהות ממושכת מחוץ לבית, חשש מחברה לא מוכרת וכד'. ציפינו גם להתנגדות מצד בעליהן של הנשים משיקולים הנובעים מתפיסת מעמדה של האשה כמחייב השארות בבית, חשש מהתחייבות כמו תשלום וכד'. נתוח הסיבות שניתנו לאי רצון ואי יכולת לצאת מראה שאם כי היה מספר זעום של נשים שצינו סיבות מסוג זה הרי כללית היה לגורמים חברתיים-תרבותיים אלה משקל מבוטל.

בשאלון שהועבר לנשים הבחנו בין אי רצון לצאת להבראה לבין אי יכולת לצאת. התברר שמושגים אלה הסטטשו אצל הנשים; רבות מאלה שאמרו שאינן רוצות לצאת התכונו לכך שאינן יכולות להשאיר את הילדים, אבל אילו נפתרה בעיה זו היו שמחות להיענות בחיוב. מספר הנשים שאומנם לא רצו לצאת היה מבוטל. יתר על כן, הגיעו אלינו הדיס מנשים מאותו אזור מגורים ומאזורים סמוכים שלא הוזמנו להבראה אשר הביעו רצון לצאת לאחר שקלטו שמועות בנושא זה מנשים שחזרו משבוע ההבראה.

הסיבות שמנעו יציאתן של רוב הנשים, בין שענו בשלילה ובין שענו בחיוב ולא יצאו, היו בעיקרן סיבות אובייקטיביות. הגורם הדומיננטי שקבע יותר מכל את היציאה או אי היציאה היתה השאלה מי ידאג לילדים. 70% מן הנשים שלא ענו לפניה הראשונה ו-50% מאלה שענו בשלילה ציינו שאינן יכולות לצאת מכיון ש"אין מי שיטפל בילדים", ואולם 20% נוספים ציינו כסיבת אי יציאתן את סרובו של הבעל ומסתבר שהסיבה שהביאה את רובם המכריע של הבעלים למנוע מנשותיהן לצאת היתה שוב בגין הילדים. נימוקים הקשורים בילדים כמו הימצאות תינוק בבית, מספר רב של ילדים מתחת לגיל 5 וכד' התלוו גם לרבות מן הסיבות האחרות שניתנו לחסר האפשרות לצאת להבראה.

יתר הסיבות שהוזכרו היו:

8% - בעל או ילד חולה.

8% - האשה חולה או בהריון.

10% - סיבות אחרות.

במהלך יציאת הנשים להבראה התגלתה תופעה שהלכה והחריפה - נשים שהביעו נכונות לצאת להבראה בשלבים שונים ונקבעו להם תאריכי יציאה לא באו לבית ההבראה. מאחר והתברר שאין זו תופעה מקרית חולפת הוחלט לראיין את הנשים שהוזמנו ולא באו. לצורך זה נבנה, כאמור, שאלון לנשים ששובצו להבראה ולא באו. מתוך כ-120 נשים שלא באו הסתבר שבירושלים הסיבה העיקרית,

למעלה מ-30%, היחה שהנשים לא קבלו את ההודעה שנשלחה אליהן בה נקבע תאריך היציאה, בגלל שיבושים בדואר. הסיבה הבולטת השניה היחה שהתאריך שנקבע לנשים לא היה נוח להן (למרות שבמרבית המקרים היה זה תאריך שהן עצמן בקשו) מסיבות שונות ולכן לא באו, מבלי להודיע ומבלי לבקש מועד אחר ליציאה. רק 36% מהנשים שהביעו נכונות לצאת ולא באו הסכימו לצאת בתאריך אחר לאחר ביקור המראיין. הסיבות שנתנו לסרוב שגיי זה היו: 60% בגלל ילדים, 20% בגלל מחלת האשה או אחד מבני המשפחה והיתר מסיבות שונות אחרות.

ד. השפעת משתנים דמוגרפיים על מידת ההיענות.

1. גיל האשה x גיל הילדים

אצל נשים עד גיל 50 ניכרת עליה בהיענות עם העליה בגיל. הסכמה ליציאה בשעור של 60% בקבוצה שמתחת לגיל 30 מגיעה עד 75% בגילאים 40-49. מגמה זו בולטת עוד יותר ביחס ליציאה בפועל ומסתבר שהגיל הקובע לענין זה הוא בסביבות 40 שנה: מקבוצת הנשים שמתחת לגיל זה יצאו כ-30% ואלו בקבוצות הגיל 40-49 ו-50-59 השעור הוא דומה כ-53%. בקרב הנשים שמתחת לגיל 30 יורד שעור היציאה עד 10%.

סיבת הבדלים אלה תובהר אם נזכיר שמדובר באמהות ל-6 ילדים לפחות. לצעירות שבהן יש, על כן, ילד אחד או יותר בגיל בו הכרחית נוכחותה של האם בבית. כפי הנראה צורך זה אינו קיים עוד אצל נשים בגיל 40-49 ועל כן לאחר גיל זה אין עליה בשעור ההיענות ומסתמנת אפילו ירידת-מה.

גורם נוסף העשוי להקל על נשים מבוגרות יותר לצאת להבראה הוא הימצאם בבית של בן או בת מבוגרים מספיק שיכולו להשגיח על אחיהם הקטנים ולדאוג לעניני הבית.

חזק להנחה שהגורם המתווך הוא גיל הילדים הקטנים ומספרם אפשר למצוא בעובדה שביחס להיענות לאחר שכנוע או עם עזרה התמונה מתהפכת: בגיל שמתחת ל-40 ענו בחיוב 40% ומעל גיל זה 25% בלבד. הנשים שלהן ילדים קטנים הן הזקוקות לעזרה בעיצה ובכסף בכדי למצוא סידור הולם לשבוע בו תיעדרנה מן הבית.

2. יבשת מוצא

השוואת שעורי ההיענות של נשים יוצאות אסיה ואפריקה מעלה תופעה בלתי צפויה: היענותן של יוצאות אסיה גדולה בהרבה משל יוצאות אפריקה (80% מיוצאות אסיה לעומת כ-65%

מיוצאות אפריקה). כך נמצא גם ביחס להיענות לפניה ראשונה. כדאי לציין שמספר התשובות החיוביות גדול משמעותית לפניה הראשונה מאשר לאחר שכנוע של המראיין אצל יוצאות אסיה וההיפך נכון ביחס ליוצאות אפריקה.

בבדיקת היקף היציאה בפועל בולטת התופעה עוד יותר עד כי שעור היציאה של נשים שעלו מאסיה הוא פי 1.5 מזה של נשים שעלו מאפריקה (60% לעומת 40%). יתכן שפשרה של תופעה זו טמוך בהבדלים דמוגרפיים בין שתי קבוצות אוכלוסיה אלו, דבר שלא נבדק במסגרת סקר זה בצורה יסודית.

בבדיקת התפלגות הנשים על פי יבשת המוצא של בעליהן מצטיירת תמונה דומה לנ"ל וסביר להניח שמדובר גם על אותן משפחות, דהיינו שברוב המקרים יבשת המוצא של שני בני הזוג היא אחת.

3. חק בארץ

יותר מ-80% מהנשים שעלו ארצה לפני 1955 ענו בחיוב לפניה הראשונה או לאחר שכנוע. קטן בהרבה שעור ההיענות של נשים שעלו בתקופה מאוחרת יותר והוא מגיע לכ-60% לגבי נשים שעלו בשנים 1955-60 ול-70% בקירוב לגבי נשים שעלו לאחר 1960.

הנטיה לנצול רב יותר של שירותים ע"י אוכלוסיה ותיקה יותר (המוכרת גם מתחומים אחרים), משתקפת בבהירות יתר מחוץ אחוזי היציאה למעשה של הנשים להבראה. כאן נראית גם אבחנה ברורה בין הקבוצות שכך מכלל הנשים שהיו בארץ 16 שנים ומעלה בעת בצוע התכנית יצאו כ-60% ואלו מקבוצות הנשים שהיו בארץ 11-15 שנים ו-10 שנים או פחות יצאו 25% ו-30% בלבד, בהתאמה.

לעומת זאת ישנה ירידה עקבית בשעורי היציאה לאחר שכנוע המראינים עם העליה בותק בארץ.

לא מן הנמנע שמשחנה הותק קשור ליבשת המוצא של האשה, הואיל והאוכלוסיה אליה פנינו מוצאה בעיקר מן הארצות עירק, תימן, פרס וצפון אפריקה. העליה הגדולה מארצות אסיה אלה חלה בשנים הראשונות לאחר קום המדינה ואילו העליה מצפון אפריקה היתה בעצומה בשנים מאוחרות יותר וראינו (ר' פרק זה סעיף 2) שהיענותן של יוצאות אסיה היתה גדולה בהרבה משל יוצאות אפריקה.

כשלושה רבעים מכלל הנשים שיצאו להבראה אינן עובדות. ניתן היה לצפות שלנשים שאינן עובדות קל יהיה, יחסית, להעדר לשבוע ימים בעוד לגבי נשים עובדות כרוך הדבר בקבלת חופשה ולעיתים בותר על חלק ממשכורתן. ואולם הנתונים מראים שאין הבדל במידת ההיענות ליציאה בין שתי הקבוצות ולא עוד אלא שמקרב הנשים העובדות הגיע שעור היציאה בפועל ל-55% ומתוך הנשים שאינן עובדות הוא מגיע ל-40% בלבד. יתכן שהסיבה להבדל זה נעוצה בכך שהנשים שאינן עובדות הן אלה שאינן באפשרותן לעזוב את הבית בגלל ילדים קטנים, אם לעבודה ואם לחופשה. העובדה שלאחר שכנוע או עם עזרה יצאו יותר נשים מקרב העובדות דוקא תומכת בהסבר זה.

5. הכנסה

אם נתבונן בלוח המראה את התפלגות הנשים לפי רמת הכנסה ולפי שעורי ההיענות והיציאה להבראה נמצא שעליה בהיענות הולכת בד בבד עם עליית רמת הכנסה של המשפחה. אחוזי ההיענות והיציאה של נשים שלמשפחתן הכנסה של פחות מ-700 ל"י לחודש קטנים כולם מאחוזי ההיענות והיציאה של כלל האוכלוסיה. ההיפך נכון לגבי משפחות שהכנסתן עולה על 700 ל"י לחודש.

אם בקבוצת הכנסה של עד 300 ל"י לחודש ענו בחיוב כ-60% הרי במשפחות שהכנסתן מעל 900 ל"י מגיע אחוז ההיענות עד 80% בקרוב.

עליה זו הן בהיענות והן בשעור היציאה בפועל היא עקבית פרט לקבוצה שהכנסתה 500-699 ל"י לחודש שלגביה חלה ירידה ניכרת בשעורי היציאה וההיענות יחסית לקבוצות בעלות הכנסה נמוכה יותר.

הנטייה הכללית של עליה בהיענות עם עליית הכנסה נשמרת גם בתוך קבוצות נשים שלהן אותו מספר ילדים. במילים אחרות, אין להסביר הבדלים אלה בכך שלמשפחות מעוטות הכנסה מספר ילדים גדול יותר.

6. השכלה

קרוב ל-70% מן הנשים שיצאו להבראה חסרות כל השכלה פורמלית. לעליה ברמת ההשכלה אין השפעה חד משמעית על מידת ההיענות. עם זאת ההיענות גבוהה במקצת בין בעלות 0 שנות למוד.

ראויה לציון העובדה ש-45% מן הנשים שהן חסרות כל השכלה ענו בחיוב לפניה הראשונה כנגד 40% בלבד מקרב האוכלוסיה כולה, אף שמן הסתם אין מרביתן יודעות קרוא וכתוב.

באשר ליציאה בפועל מסתמנת ירידה מתונה ועקבית עם עליית רמת ההשכלה (ושוב בולט בעיקר ההבדל בין בעלות 0 שנות למוד לבעלות 4-1 שנות למוד). כך הדבר גם ביחס לשעור היציאה לאחר פניה ראשונה אבל לא כן לגבי היציאה לאחר שכנוע.

השפעה דומה נודעת להשכלת הבעל. הן בשעור ההיענות והן בשעור היציאה חלה ירידה עקבית עם העלייה בהשכלה (עד 11 שנות למוד). ושוב, קיימת מגמה הפוכה מזו בשעורי ההיענות והיציאה לאחר שכנוע או עם עזרה.

7. גיל הילד הצעיר והמבוגר

כפי שאפשר היה לצפות, נמצא שכל המשתנים הקשורים בילדים כמו גיל הילד הצעיר, גיל הילד המבוגר, מספר הילדים מתחת לגיל 5 וכד' הינם גורמים ראשוניים במעלה, שהשפעתם מכרעת על שעורי ההיענות והיציאה.

להלן לוח המראה את שעורי ההיענות והיציאה לפי גיל הילד הצעיר.

לוח 2 -

גיל הילד הצעיר	% ההיענות	% היציאה
עד 1/2 שנה	47%	6%
1	69%	24%
2	67%	30%
3 - 6	73%	50%
7 - 10	84%	64%
11 +	83%	63%

מהתבוננות בלוח זה נוכל ללמוד מספר דברים:

- קיימת הקבלה ברורה בין התפלגות הנשים שענן בחיוב לבין התפלגות הנשים שיצאו להבראה.
- הן ביחס להיענות והן ביחס ליציאה בולטים ההבדלים בין הקבוצות הבאות לפי גיל הילד הצעיר: עד 1/2 שנה, 1-2 שנים, 3-6 שנים, 7 שנים ומעלה. לעומת זאת אין הפרש בדבר אם הילד הצעיר בן שנה או שנתיים או אם הוא בן 7-10 או בן יותר מ-10 שנים.

ג. אף לאחר שענו בחיוב נאלצו רבות מן האמהות לילדים הרכים יותר לותר על היציאה. למשל מכלל הנשים שילדם הצעיר בגיל שנה שענו בחיוב, יצאו בפועל כ-35% ואילו מכלל העונות בחיוב שילדם בגיל שמעל ל-11 שנה יצאו כ-75%.

הפוך מזה כוון ההשפעה של גיל הילד הצעיר על ההיענות לאחר שכנוע; כאן ההיענות גדלה ככל שהילד צעיר יותר (פרט לגיל של 1/2 שנה). עובדה זו אינה מפתיעה שכן אמהות אלה הן הזקוקות ביותר לעזרת קרוב או ידיד או לעזרה כספית שתאפשר להן להעסיק מישהו בתשלום בתקופה שחזקה בבית ההבראה. יתכן גם ששעורי ההיענות היורדים הם פועל יוצא מן העליה בהיענות לפניה הראשונה עם העליה בגיל הילד הצעיר.

גם מספר הילדים שמתחת לגיל 5 הנו גורם בעל השפעה דומה וברורה. שעור היציאה המתקרב ל-60% לנשים שאין להן ילדים בגילאים אלה יורד בהדרגה ומגיע ל-15% בלבד מתוך הנשים להן 4-5 ילדים באותם גילאים.

השפעה מכרעת נודעת גם לגילו של הילד המבוגר. מקבוצת הנשים שלילדם הבכור לא מלאו 8 שנים יצאו כ-15%. אחוז זה עולה עד ל-65% כבר לקבוצת הנשים להן ילד בגיל 9-11 ומגיע ל-75% בקרב האמהות לילדים בני 16 שנה ומעלה.

השפעת כל אחד מן המשתנים "מספר הילדים מתחת לגיל 5" ו"גיל הילד המבוגר" נבדקה גם תוך פקוח על המשתנה השני, בדיקה זו העלתה שאכן כל אחד משני משתנים אלה משפיע על שעורי היציאה באופן בלתי תלוי ממשגהו. לדוגמא: אחוז היציאה בתוך קבוצת הנשים להן בן או בת בגיל 16 ומעלה יורד הדרגתית מ-60% בקבוצה לה אין ילדים מתחת לגיל 5 עד ל-15% בקבוצת הנשים להן 4-5 ילדים שמתחת לגיל זה.

ה. מידת שביעות הרצון משבוע ההבראה

חשומת לב מיוחדת הוקדשה לבדיקת שביעות רצון הנשים מן ההבראה למרכיביה השונים. לצורך זה נכללו מספר שאלות בנושא זה ב"שאלון אחרי ההבראה" שהועבר לנשים מיד בתום ההבראה. מקץ חודש ימים נשאלו אותן שאלות שנית ב"שאלון המעקב".

מן התשובות לשאלות אלה מתקבלת התמונה הבאה: 99% מהנשים שיצאו להבראה היו "מרוצות" או "מאוד מרוצות" משבוע ההבראה באופן כללי. כ-98% מכלל הנשים שיצאו הביעו רצונן לצאת להבראה פעם נוספת. תשובות אלה מעידות על רמה גבוהה ביותר של שביעות רצון. ואולם לקביעה זו מן הראוי להתייחס במידת מה של זהירות. בשעת ראיון הנשים עמדנו על גישה כללית שהיתה קיימת אצל כמעט כל הנשים לפיה אין מקום וגם "לא יפה", כביכול, להתאונן ולבא בטרוניות ביחס

למשהו שניתן להן מבלי שבקשוהו או ציפו לו וללא כל התחייבות מצידן. המראיינים שניסו ללחוץ על הנשים לבטא את דעתן הכנה שמעו לא אחת הערות כגון: "אי אפשר לבקש בדיוק את האוכל שאני אוהבת" או: "מה אני יכולה להגיד? קבלנו הבראה בחינם - הכל היה טוב" וכד'.

לאור גישה זו נראה שיש ליחס חשיבות רבה יותר לשאלות העקיפות שהוצגו והן: "כמה זמן לדעתך צריכה להמשך ההבראה?" "האם תציעי לחברותייך לצאת להבראה?" "האם תרצי לצאת להבראה פעם נוספת?" "האם היית מוותרת על ההבראה ומעדיפה משהו אחר במקומה?"

משום כך ניתן ב"מדד לשביעות רצון" שנקבע, משקל יתר לשאלות אלה על פני השאלות הישירות על שביעות הרצון מכל אחד ממרכיבי ההבראה. מכל מקום, נמצאה גם על פי מדד זה, שנע בין 0 ל-20, שביעות רצון גבוהה ביותר. ל-97% מכלל היוצאות להבראה ניתן ציון של 16-20 במדד זה (מקביל ל"מרוצה מאוד"), ל-2% בלבד ניתן ציון של 11-15 (מקביל ל"מרוצה") ולא יותר מ-1% מכלל היוצאות (בסה"כ 4 נשים) קבלו ציון של 6-10 ("לא מרוצה").

לא נמצאו בענין זה הבדלים בין הקבוצות שענו בחיוב לפנייה ראשונה או שענו בחיוב לאחר שכנוע. כמו כן לא היו הבדלים משמעותיים בין קבוצות שונות לפי משתנים דמוגרפים או אחרים. דומה שאין להסיק מכאן שמשתנים כמו גיל, רמת השכלה וכד' אינם רלוונטים לשאלת שביעות הרצון אלא שבמקרה שלפנינו היתה שביעות הרצון בכל הקבוצות כולן כה גבוהה עד שלא ניתן לעמוד על השפעתם.

השוואת החשובות שניתנו מיד עם תום ההבראה עם התשובות שנתנו חודש ימים מאוחר יותר מראה על ירידה, אמנם לא גדולה ביותר, במידת שביעות הרצון מכל מרכיבי ההבראה ללא יוצא מן הכלל. ממוצע אחוז הנשים ה"מרוצות" וה"מאוד מרוצות" מכל מרכיבי ההבראה (אוכל, מנוחה, מגורים, בידור, חברה, טיול) ירד מ-99% ל-95%. אותה ירידה חלה באחוז המרוצות משבוע ההבראה באופן כללי. שביעות הרצון הנמוכה ביותר היתה מן האוכל שניתן בבית ההבראה ומן הבידור. (5% בקירוב אינן מרוצות). ואומנם, תלונותיהן והצעותיהן של הנשים מעידות שבתחומים אלה היו השגות והסתייגויות. כ-30 נשים התלוננו על המזון שלא היה לטעמן. סביר להניח שהטענות ביחס לאוכל נובעות, לפחות בחלקן, מכך שניתן להן אוכל מערבי. נראה שיש להקדיש יותר תשומת לב בפרויקט מסוג זה להתאמת הרכב המזון וטעמו לאוכלוסיית הנשים למענה תוכנן.

מרבית התלונות האחרות נסובו על יחס הצוות בבית ההבראה והדגישו במיוחד שלא היו מספיק חופשיות ולא ניתן להן לעזוב את בית ההבראה ללא רשות. המשטר הקפדני למדי עורר כפי הנראה התמרמרות לא מעטה, אף היו מקרים בהם נשלחו נשים לביתן לפני סוף שבוע ההבראה בגלל חלוקי דעות בינן לבין הצוות בבית ההבראה. אף שיש בודאי צורך בפקוח על הנופשות בבית ההבראה לשם שמירה

על הסדר יש לדאוג שלא ליצור אצלן הרגשה של כבילות ונוקשות שאינה הולמת אורה של בית הבראה.

מספר נשים התיחסו בהערותיהן לבידור שניתן. היו שהעירו על שעמום ועל מעט מדי פעילויות וטיולים.

בסכום פרק זה ניתן לאמר שבביצוע הרצון הכללית הייתה גבוהה ביותר. קרוב ל-100% היו "מרוצות" או "מאד מרוצות". בצד החלונות שהזכרנו ניתנו גם ברכות ושבחים מפליגים מצד הנשים לכל הקשורים בחכניה.

ו. הסידור בבית בזמן שהיית האשה בבית הבראה

הואיל ומרבית הנשים שלא יצאו ציינו כסיבה עיקרית או יחידה ש"אין מי שידאג לבעל" או ש"אין מי שיטפל בילדים" חשוב לראות כיצד פתרו הנשים שיצאו להבראה את בעית הטפול במשפחה בימים ששהו בבית הבראה.

לשאלות מי דאג לילדים, מי נקה את הבית ומי ביטל בהעדרן ענו כ-60% מן הנשים שתפקידים אלה בוצעו ע"י בן או בת מבוגרים. ב-20% מן המקרים דאג הבעל לסדורים אלה וב-10% מהמקרים עשתה זאת אם האשה.

כמעט כל הנשים (98%) מצאו, איפוא, סידור כלשהו בעזרת קרובת משפחה, שכנה או ידידה ורק 15 נשים נזקקו לעזרת מטפלת או עוזרת.

בגלל מספרן המועט של נשים שיצאו לאחר שכנוע או עם עזרה אי אפשר להשוות את ההתפלגות לפי סוג הסידור בבית של נשים שענו חיובית לפניה הראשונה עם זו של אלה שיצאו לאחר שכנוע או עם עזרה.

95% מכלל הנשים שיצאו אמרו עם שובן שהן מרוצות מן הסידור בבית. אין בענין זה הבדל בין הנשים שיצאו לאחר פניה ראשונה לבין אלה שיצאו לאחר שכנוע.

מספר הילדים מתחת לגיל 5 וגיל הילד המבוגר לא השפיעו על מידת שביעות רצונה של האם מן הסידור בבית. רק במקרה אחד נמצא הבדל: נשים שלהן בן או בת שמעיל גיל 16 היו מרוצות מן הסידור בבית יותר מאלו שילדם המבוגר לא הגיע עדיין לגיל 16.

בראיון שנערך חודש ימים לאחר שובן של הנשים מצאנו ששביעות רצונן מן הסידור שהיה בבית ירדה במידה מסוימת. על סמך הערות של חלק מן הנשים ניתן להסביר ירידה זו במידת שביעות הרצון בכך שבני המשפחה הותירו לאם במקרים רבים עבודה רבה ועם שובה מן ההבראה היה עליה לנקות, לכבס ולגהץ יותר מן הרגיל. ואומנם 43% מן הנשים טענו שהיה להן קשה לחזור לעבודה בבית לאחר ההבראה. זאת על אף העובדה ש-90% העידו על עצמן שבוע ההבראה איפשר להן לנוח ולאגור כוחות.

שביעות הרצון של יתר בני המשפחה עליה דווח היתה כדלהלן: 88% מהבעלים היו מרוצים מן הסידור בבית, ו-93% מן הילדים ובני משפחה אחרים היו מרוצים.

מספר נשים ספרו על קשיים שונים שהתעוררו בתקופת העדרן ובעיקר חוסר יכולתו של הבעל לדאוג כראוי לילדים ואולם נראה שהיו רק מקרים ספורים מסוג זה.

ז. עזרת בית

בהתאם למדיניות המוסד לביטוח לאומי נעשים מאמצים להביא למצוי זכויות מכסימלי ע"י צבור המבוטחים; אם במקרים אחרים כך, על אחת כמה וכמה בתכנית מעין זו שהינה נסיונית ובאה לבדוק בין היתר מהו אחוז הנשים שניתן להוציא להבראה בתנאים שונים, ובאילו אמצעים יש לנקוט על מנת להשיג שעור היענות מירבי.

הפעולות שנעשו בתכנית הנוכחית להגדלת מספר הנשים היוצאות היו על כן מעל ומעבר למקובל בתכניות מסוג זה. להשגת מטרה זו נשלחו מראיינים לנשים שלא ענו או שענו בשלילה לפנייה ראשונה. תפקידם היה לברר את הקשיים העומדים בדרכה של האשה לצאת להבראה ולסייע בידה למצוא דרכים להתגבר על קשיים אלה. לשם כך העלו המראיינים לפני האשה הצעות לסדורים אפשריים כמו נטילת חופשה ע"י הבעל למשך שבוע, טפול בילדים הקטנים ע"י אחיהם המבוגרים, הסתייעות בעזרת שכנה או קרובת משפחה וכד'. כפי שראינו נתגלה תהליך זה של שכנוע ע"י המראיינים כיעיל. יותר מ-200 נשים מצאו בעזרת המראיין דרך כזו או אחרת להתארגן באופן שתוכלנה לצאת להבראה. במקרים שלא עלה בידי המראיין לשכנעה לצאת, ברר עם האשה איזוהי העזרה לה תהיה זקוקה בכדי שתוכל לצאת. כ-120 נשים, המהוות כ-10% מן האוכלוסיה כולה התנו את יציאתן בקבלת עזרה. 60% מתוכן בקשו עזרה כספית, 20% עזרת מטפלת לילדים ו-20% עזרה אחרת.

מובן שלא די בעצם הדרישה מצד האשה בכדי לזכותה בקבלת העזרה. מתן עזרה לכל הנשים שהביעו משאלה לקבלה, ללא אבחנה, היה גורם לתביעות מצד נשים נוספות שחשבו תחילה להתארגן בכוחות עצמן, ולהתמרמרות בקרב נשים שמצבן דומה לזה של מבקשות העזרה ואשר יצאו כבר להבראה מבלי שתקבלנה עזרה. הוחלט על כן לראיין נשים אלו שנית על מנת לקבל נתונים שימששו בסיס להחלטה אם זכאית האשה לקבל עזרה. באשר לסוג העזרה שתינתן הגענו למסקנה שעזרה כספית תענה על צרכיהן של כל הנשים. כ"עזרה מלאה" נקבע סכום של - 100 ל"י וכ"עזרה חלקית" סכום של - 60 ל"י. גובה הסכום המלא נקבע כך שיאפשר העסקת מטפלת או עוזרת למספר שעות כל יום במשך שבוע אחד. בהתאם לכך הוגדרו 3 קבוצות על פי הקריטריונים הבאים:

1. נשים שאינן זכאיות לעזרה

כאן נכללו נשים לגביהן מתקיים לפחות אחד מן התנאים הבאים:

1. רמת הכנסה מעל סכום-גג שנקבע (הסכום היה 660 ל"י למשפחה בת 7 נפשות ו-40 ל"י נוספות לכל נפש נוספת במשפחה).
2. גרים בבית 2 ילדים ומעלה מעל גיל 14 ואין ילדים מתחת לגיל 6.
3. גרים בבית פחות מ-5 ילדים.
4. הבעל יכול לקחת חופשה ולטפל בילדים.

2. נשים שקבלו עזרה מלאה

אלו הן נשים לגביהן החקימו כל התנאים הבאים:

1. הכנסה שאינה עולה על סכום המכסימום שנקבע.
2. אין ילדים מעל גיל 14.
3. ישנו לפחות ילד אחד מתחת לגיל 6.
4. מקצוע הבעל אינו מאפשר לו לקחת חופשה או שמסיבה אחרת אינו יכול לטפל בילדים.
5. אין בבית אדם נוסף, פרט לבעל, שיוכל לטפל בילדים.

3. נשים שקבלו עזרה מלאה או חלקית על פי שיקול דעתו של המראיין

לגבי נשים שאינן נופלות באף אחת מן הקבוצות א' או ב' קבע המראיין על פי שיקול דעתו ולפי הקריטריונים שזכרו וקיומן של בעיות מיוחדות במשפחה אם תקבלנה עזרה חלקית או מלאה.

70 נשים שהן 60% מכלל מבקשות העזרה נמצאו זכאיות לקבלה על פי הקריטריונים הללו. רק 45% מהן רצו לצאת ורק כ-20 נשים יצאו לבסוף להבראה וקבלו את העזרה. בסכומו של דבר

יצאו, אם כן, כ-15% בלבד מאלה שהתנו את יציאתן בקבלת עזרה. מספר כה זעום ספק אם יש בו כדי להצדיק את עבודת ההכנה של השאלונים וטפסי ההתחייבות ואת עבודת הראיון המקפת של נשים שבקשו עזרה. השקעה גדולה זו היתה במקומה רק עקב אופיה הנסיוני של התכנית והמטרות של מצוי האפשרויות להוצאת מקסימום של נשים להבראה ולמידת לקחים תוך הפעלת התכנית. ואומנם נוכל ללמוד מספר לקחים מנסיון זה:

א. אף שכל הנשים שיצאו היו אמהות ל-6 ילדים לפחות, הסתדרו כמעט כולן בעזרתו של קרוב משפחה או ידיד מבלי שנזקקו להעסקת אדם בשכר בעבודות הבית או בטפול בילדים. נראה לנו שזוהי הדרך היעילה והמתאימה ביותר לפתרון בעיה הדאגה למשפחה בעת יציאת האם להבראה. אנו מאמינים שפרט למקרים יוצאים מן הכלל ניתן למצוא סדור מעין זה במידה וקיימת נכונות ויזמה מצד המשפחה. ספק אם אדם זר שיועסק בשכר יוכל למלא תפקיד הדאגה לבעל ולילדים באותה הצלחה כמו בן משפחה, שכן או ידיד. בכל מקום בו אפשרי הדבר יש להעדיף, איפוא, החארגנות מסוג זה של המשפחה על פני עזרה כספית מבחוץ. (כך נמצא גם בנסיון שנעשה בהמשך התכנית בקרית גת. מתוך 250 הנשים שיצאו נמצאו 12 משפחות בלבד בהן היתה הכרחית עזרה כספית ע"מ לאפשר את יציאת האשה להבראה. מארגני הפעולה בקרית גת מאמינים גם הם שהמשפחה יכולה בדרך כלל להחארגן בעצמה או בעזרת שכנה או ידידה וגם הם סבורים שפתרון זה הוא האופטימלי).

ב. בכדי לעודד התארגנות המשפחה למציאת סידור מתאים בעת העדרות האם טוב להעזר במראיינים - דבר שנעשה בתכנית הנוכחית והוכח כיעיל. עם זאת יש מקום להרחיב את המאמצים בכוון יתר נצול של סוכנויות קיימות בקהילה כמו עובדים סוציאליים מלשכת הסעד, אחיות טיפת חלב וכד'. כפי שכבר גזכר הוכחה דרך זו כיעילה בנסוי שנעשה בקרית גת תוך הסתייעות בועדי שכונות וארגונים וולונטריים.

כמו כן נראה לנו רצוי לקיים פגישות עם קבוצות נשים שהוזמנו להבראה להסברת חשיבותה ודיון בסידורים אפשריים לטפול במשפחה. יתכן שבפגישות אלה תוכלנה חלק מן הנשים גם לתאם ביניהן עזרה הדדית של משפחה למשפחה.

ג. בגלל אופיה הנסיוני של התכנית לא נקבעו מראש חנאי הזכאות, סוג העזרה שתינתן והיקפה. בתכניות עתידות שאינן ניסיוניות חייבים כל אלה להיקבע בטרם יוחל בבצוע התכנית.

ד. אין מקום לראיון כפול של הנשים המעונינות בעזרה כפי שנעשה בתכנית הנסיונית. בשאלון שכונה אצלנו "שאלון אי הסכמה" המועבר לכל הנשים שענו בשלילה או שלא ענו לפניה הראשונה, צריכים להכלל כל הנתונים הדרושים לקביעת זכאותה או אי זכאותה של האשה לקבל עזרה. על המראיין להיות אדם מנוסה ובעל שיקול דעת שיוכל להחליט עם סיום הראיון ועל פי קריטריונים שנקבעו מראש האם האשה זכאית לעזרה אם לאו.

ה. בתכניות דומות בהן תוצע לנשים עזרה מומלץ להשאיר מראש שבועות מספר בהם יעמוד בית ההבראה לרשות נשים שקבלו עזרה. כך יוכל המראיין לשבץ את האשה בתאריך המתאים לה כבר בעת הראיון. באופן כזה לא תצאנה נשים שתקבלנה עזרה עם נשים שלא תקבלנה אותה. התקבל הרושם שיציאה מעורבת כזאת עלולה להביא למתח והתמרמרות מצד הנשים שלא קבלו עזרה ולהערכת האוירה בבית ההבראה.

ו. לאחר שנשקלו דרכים שונות למתן עזרה ונבחנה בפועל האפשרות של מתן סכומי כסף שונים (עזרה מלאה או חלקית), נראה לנו שהעזרה המתאימה ביותר היא מתן סכום כסף אחד שיספיק להעסקת מטפלת או עוזרת למשך מספר שעות ביום במשך שבוע ימים. דומה כי אין הצדקה לקביעת שני סכומים שונים. יש לחתור למציאת פתרון שלא יצריך העסקת אדם בשכר במשפחה ואולם אם לא נמצא פתרון כזה נראה שמן הראוי לשלם לאשה את כל ההוצאות הכרוכות ביציאתה להבראה.

ח. סכום ומסקנות

1. הוכחה חשיבות ההבראה וערכה. שביעות הרצון שנמצאה היתה גבוהה ביותר.
2. המתכונת הכללית נראית הולמת את היעדים של התכנית. דומה שדרך זו עדיפה על נופש לאם עם ילדיה הקטנים למשך יום מלא או לחצי יום. תכנית כזו אינה מאפשרת לאם לנוח כראוי.
3. אין כמעט התנגדות ליציאה להבראה על רקע חברתי-תרבותי לא מצד הנשים ולא מצד בעליהן. הבעיה העקרית היא בעית הדאגה למשפחה בעת העדרות האם ובראש וראשונה הטפול בילדים.
4. נראה שבדרך כלל אפשרית התארגנות המשפחה בכוחות עצמה תוך הסתייעות בשכנה, ידידה או קרובה ותוך קבלת עזרה ביעוץ והתארגנות ע"י עובד סוציאלי; עזרה בכסף הכרחית במעוט קטן של מקרים.

5. רצוי שמוש מכסימלי בסוכנויות קיימות בקהילה (טיפת חלב, עובדים סוציאליים, ועדי שכונות, וכד'), והסתמכות קטנה עד כמה שאפשר על קשר באמצעות הדואר.
6. אם הדבר ניתן, יש לחתור לשליחת הנשים במועד קרוב לזה בו ניתנה הסכמתן. מרחק זמן בין ההסכמה ליציאה גורם לשכחה ולעיתים אף לשנוי דעתה של האשה.
7. אף שהשכנוע מעלה במידה ניכרת את ההיענות, מוגבלת יעילותו הואיל ושעור היציאה בפועל של נשים שנתנו הסכמתן ליציאה לאחר שכנוע קטן באופן בולט מזה של נשים שענו בחיוב מלכתחילה.
8. במידת האפשר רצוי לא לקבוע מספר קבוע של מקומות בבית ההבראה בכל שבוע אלא לאפשר גמישות מסוימת במספר הנשים שתצאנה.
9. יש להרבות בטיולים ופעילויות בבית ההבראה. על האוירה להיות חופשית; סדר היום והפקוח צריכים להיות ליברליים ולא נוקשים.
10. יש להקפיד על הגשת אוכל שיהיה לטעמן של הנשים בהתחשב בארץ המוצא.

לוחות

לוח 1 - נשים שיצאו ולא יצאו להבראה לפני ארץ לידה

אמריקה	אפריקה	אסיה	ישראל	סך הכל באחוזים	סך הכל במספרים מוחלטים	
1.0 (0.9)	55.5 40.9	42.3 57.5	1.2 (0.7)	100.0 100.0	1,045 450	סך הכל הנשים נשים שיצאו להבראה - סך הכל
(1.0)	40.4	57.9	(0.7)	100.0	423	מזה: לאחר הפניה הראשונה
(1.1)	66.6	30.8	(1.5)	100.0	595	נשים שלא יצאו - סך הכל

לוח 2 - הנשים לפי קבוצות אוכלוסייה ולפי ארץ לידה

קבוצות אוכלוסייה	סך הכל	ישראל	אסיה	אפריקה	אירופה ואמריקה
סך הכל - במספרים מוחלטים - באחוזים	1,045	12	442	580	11
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
נשים שענו בחיוב - סך הכל	72.2	(41.7)	82.4	65.5	(54.6)
	40.5	(33.4)	55.3	29.3	(45.5)
מזה: לאחר הפניה הרשאונה לאחר שענו בשלילה לאחר שלא ענו	7.6	-	6.6	8.8	-
	12.8	-	11.5	14.3	-
ענו בחיוב עם עזרה	11.3	(8.3)	9.0	13.1	(9.1)
	27.8	(58.3)	17.6	34.5	(45.4)
נשים שענו בשלילה - סך הכל מזה: לאחר שענו בשלילה לאחר שלא ענו	5.6	(8.3)	3.6	7.1	(9.1)
	22.2	(50.0)	14.0	27.4	(36.3)

לוח 3 - הנשים לפי קבוצות אוכלוסייה ולפי גיל

קבוצות אוכלוסייה	סך הכל	עד 29	30-39	40-49	50-59	60+
קבוצות אוכלוסייה	סך הכל	1,045	469	460	77	(3)
סך הכל - במספרים מוחלטים	1,045	36	469	460	77	(3)
- באחוזים	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	(100.0)
נשים שענו בחיוב - סך הכל	72.2	58.3	68.4	76.3	76.6	(100.0)
מזה: לאחר הפגיה הראשונה	40.4	(8.3)	30.2	51.5	49.3	(100.0)
לאחר שענו בשלילה	7.7	(5.5)	8.1	7.0	10.4	-
לאחר שלא ענו	12.8	(16.7)	14.3	10.4	16.9	-
ענו בחיוב עם עזרה	11.3	(27.8)	15.8	7.4	-	-
נשים שענו בשלילה - סך הכל	27.8	41.7	31.6	23.7	23.4	-
מזה: לאחר שענו בשלילה	5.7	(8.4)	6.7	4.8	(3.9)	-
לאחר שלא ענו	22.1	33.3	24.9	18.9	19.5	-
נשים שיצאו להבראה - סך הכל	43.1	(8.3)	33.3	53.9	51.9	(100.0)
מזה: לאחר הפגיה הראשונה	40.5	(8.3)	30.3	51.5	49.4	(100.0)

לוח 4 - הנשים לפי קבוצות אורולוגיה ולפי רמת השכלה

קבוצות אורולוגיה	סך הכל	0	1-4	5-8	9 - 10	11-12	13+
סך הכל - כמספרים מוחלטים - באחוזים	1,045 100.0	631 100.0	161 100.0	198 100.0	41 100.0	12 100.0	(2) (100.0)
נשים שענו בחיוב - סך הכל	72.3	75.8	62.7	71.7	58.5	(66.7)	(100.0)
מזה: לאחר הפניה הראשונה	40.5	46.0	32.9	32.3	(22.0)	(58.4)	-
לאחר שענו בשלילה	7.7	6.5	(5.6)	13.2	(9.8)	-	-
לאחר שלא ענו	12.8	13.2	11.2	13.6	(9.7)	-	(100.0)
ענו בחיוב עם עזרה	11.3	10.1	13.0	12.6	(17.0)	(8.3)	-
נשים שענו בשלילה - סך הכל	27.7	24.2	37.3	28.3	41.5	(33.3)	-
מזה: לאחר שענו בשלילה	5.6	4.6	10.6	(3.5)	(7.3)	(25.0)	-
לאחר שלא ענו	22.1	19.6	26.7	24.8	34.2	(8.3)	-
נשים שיצאו להבראה - סך הכל	43.1	48.0	36.6	35.9	(24.4)	(58.3)	-
מזה: לאחר הפניה הראשונה	40.5	46.0	32.9	32.3	(21.9)	(58.3)	-

לוח 5 - נשים שרצאו ולא יצאו להבריאה לפני שנת עליה

ילידי הארץ	1965+	1961-64	1955-60	1948-54	עד 1947	סך הכל באחוזים	סך הכל במספרים מוחלטים	
1.2 (1.0)	2.7 (1.3)	32.5 22.0	18.9 11.4	43.6 63.0	1.1 (1.3)	100.0 100.0	1,045 450	סך הכל הנשים נשים שירצאו להבריאה - סך הכל
(1.0)	(1.0)	20.7	11.5	64.4	(1.4)	100.0	423	מזה: לאחר הפגיה הראשונה
(1.5)	3.6	40.5	24.5	28.9	(1.0)	100.0	595	נשים שלא יצאו - סך הכל

לוח 6 - המשים לפני קבוצות אוכלוסיה ולפי שנת עלייה

קבוצות אוכלוסיה	סך הכל	1947	1948-54	1955-60	1961-64	1965+	יילידי הארץ
סך הכל - במספרים מוחלטים - באחוזים	1,045	11	456	198	340	28	12
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
נשים שענו בחיוב - סך הכל	72.3	(81.8)	84.4	59.1	64.1	78.6	(33.3)
	40.5	(81.8)	59.4	24.8	25.6	(14.3)	(25.0)
מזה: לאחר הפניה הראשונה לאחר שענו בשלילה	7.7	-	5.0	7.6	11.4	(10.7)	-
	12.8	-	13.6	13.6	10.6	(32.2)	-
לאחר שלא ענו ענו בחיוב עם עזרה	11.3	-	6.4	13.1	16.5	(21.4)	(8.3)
	27.7	(18.2)	15.6	40.9	35.9	(21.4)	(66.7)
נשים שענו בשלילה - סך הכל מזה: לאחר שענו בשלילה לאחר שלא ענו	5.6	(18.2)	(1.5)	8.1	8.5	(10.7)	(16.7)
	22.1	-	14.1	32.8	27.4	(10.7)	(50.0)

לוח 7 - נשים שרצאו ולא יצאו להבראה לפני גיל היולד הצעיר

	11+	7 - 10	3-6	2	1	עד 1/2 שנה	סך הכל באהותים	סך הכל במספרים מוחלטים	
	6.2	22.1	34.1	10.8	17.7	9.1	100.0	1,045	סך הכל הנשים
	9.1	32.9	39.3	7.6	9.8	(1.3)	100.0	450	נשים שיצאו להבראה - סך הכל
	9.9	33.6	38.8	6.8	9.9	(1.0)	100.0	423	מזה: לאחר הפניה הראשונה
	4.0	13.9	30.1	13.3	23.7	15.0	100.0	595	נשים שלא יצאו - סך הכל

לוח 8 - הנשים לפי קבוצות אוכלוסייה ולפי גיל והילד הצעיר

קבוצות אוכלוסייה	סך הכל	ע"י שנה $\frac{1}{2}$	1	2	3-6	7-10	11+
סך הכל - במספרים מוחלטים	1,045	95	185	113	356	231	65
- באחוזים	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
נשים שענו בחיוב - סך הכל	72.3	47.4	68.6	67.3	73.0	83.5	83.1
מזה: לאחר הפניה הראשונה	40.5	(4.2)	22.6	25.7	46.1	61.5	64.6
לאחר שענו בשלילה	7.7	(7.4)	7.5	9.7	7.3	6.5	(10.8)
לאחר שלא ענו	12.8	13.7	14.7	19.5	11.2	11.6	(7.7)
ענו בחיוב עם עזרה	11.3	22.1	23.8	12.4	8.4	(3.9)	-
נשים שענו בשלילה - סך הכל	27.7	52.6	31.4	32.7	27.0	16.5	16.9
מזה: לאחר שענו בשלילה	5.6	11.6	6.5	(8.8)	5.1	(2.2)	(4.6)
לאחר שלא ענו	22.1	41.0	24.9	23.9	21.9	14.3	(12.3)

לוח 9 - הגשים לפי קבוצות אוכלוסייה, לפי מספר היורים ממתח לגיל 5, ולפי גיל היולד ומבוגר

מספר היורים ממתח לגיל 5															קבוצת אוכלוסייה					
4 - 5			2 - 3			1			0			סך הכל								
16+	12-15	11	16+	12-15	11	16+	12-15	11	16+	12-15	11	16+	12-15	11						
סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל						
26	25	20	71	161	98	36	295	264	43	11	318	346	12	(3)	361	797	178	70	1,045	סך הכל - במספרים מוחלטים - באחוזים נשים שעד בחיוב - סך הכל מדף: לאור הפניה הראשונה נשים יציא
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
46.2	72.0	65.0	60.6	70.2	60.2	66.7	66.4	73.9	60.5	(81.8)	72.3	79.2	74.5	64.6	65.7	72.3				
(15.4)	(16.0)	(5.0)	12.7	28.6	18.4	(8.3)	22.7	47.4	(16.3)	(36.4)	42.8	59.8	(33.3)	-	58.5	47.9	18.5	(11.4)	40.5	
(15.4)	(12.0)	(15.0)	14.1	28.6	20.4	(11.1)	23.7	53.4	(20.9)	(36.4)	48.4	61.3	(33.3)	-	59.8	50.6	20.2	15.7	43.1	

לוח 10 - הנשים לפי קבוצות אוכלוסייה, לפי מספר היולדים הנשים נכיות ולפי רמת הכנסה

	מספר יולדים הנשים נכיות												קבוצת אוכלוסייה												
	9 +				6 - 8				6-כ-6					סה"כ											
	700- 899	500- 699	300- 499	עד 299	700- 899	500- 699	300- 499	עד 299	700- 899	500- 699	300- 499	עד 299													
900+	700- 899	500- 699	300- 499	עד 299	700- 899	500- 699	300- 499	עד 299	700- 899	500- 699	300- 499	עד 299	סה"כ												
77	68	52	22	17	236	172	256	196	66	51	741	11	20	20	(6)	11	68	260	344	268	94	79	1,045	סך הכל - הנשאים מוחלטים	
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל - מחולקים
74.0	72.1	71.2	90.9	(35.3)	76.6	74.4	76.9	65.8	71.2	62.7	71.9	(81.8)	70.0	90.0	(100.0)	54.5	77.9	74.6	75.6	68.6	77.7	55.7	72.3	72.3	נשים בעלות הכנסה - סך הכל
35.1	41.2	28.8	(40.9)	(35.3)	5.5	47.1	41.4	34.7	47.0	45.1	41.7	(72.7)	(50.0)	(45.0)	(16.6)	9.1	42.6	44.6	41.9	34.3	43.6	38.0	40.5	40.5	נשים לאחז המפיקה תרומה
14.3	42.6	34.6	(45.5)	(35.3)	38.6	48.8	43.4	38.3	54.5	45.1	44.4	(63.6)	(50.0)	(45.0)	(50.0)	9.1	44.1	46.1	43.3	38.4	51.1	38.0	43.1	43.1	נשים כרויות

לוח 11 - הנשים שיצאו להבראה לפי מידת שביעות הרצון ממרכיבי ההבראה
(לפי "שאלוני אחרי ההבראה" של 315 נשים)

% מסך הכל הנשים שיצאו להבראה	מרכיבי ההבראה
99.4	מרוצות משבוע ההבראה באופן כללי
95.9	מרוצות מהאוכל
99.4	מרוצות מהמנוחה
99.7	מרוצות מהמגורים
99.0	מרוצות מהבידור
97.8	מרוצות מהחברה
99.4	מרוצות מהטיול
98.4	רוצות לצאת פעם נוספת
100.0	הציעו לחברותיהן לצאת להבראה
90.5	אינן רוצות לותר על ההבראה תמורת משהו אחר
97.5	מעונינות בהבראה בת שבוע ימים לפחות
